

AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ VE ŠKOLE, JAK JE VNÍMAJÍ PEDAGOGOVÉ

LADISLAV CSÉMY, OLGA STAROSTOVÁ,
TAMARA HRACHOVINOVÁ, PETR ČÁP

Úvod: Agresivní chování žáků na školách narušuje proces výuky a představuje významnou zátěž pro pedagoga. V ČR i Evropě roste zájem o studium rozsahu agrese ve školách. Cíl: Cílem práce je kvantifikovat výskyt různých forem agresivního chování na základních školách z hlediska percepce učitelů. Metody: 1003 učitelů ze 115 náhodně vybraných škol vyplnilo prostřednictvím webového rozhraní on-line dotazník zaměřený na agresivní chování žáků a jeho kontext. Výsledky: Pedagogové se nejčastěji setkávali se slovní a fyzickou agresí mezi žáky (83 % resp. 37 % týdně nebo častěji) a vandalismem vůči majetku a vybavení školy (25 %). Hrubé slovní výpady vůči učitelům v posledním roce uvedlo 86 % dotázaných. Fyzické napadení někoho z učitelského sboru žákem uvedlo 16 % dotázaných. Názory na agresivitu žáků ve škole a na způsoby omezování agresivity se lišily v závislosti na míře agresivity, jíž byl učitel vystaven. Závěr: Při vytváření podmínek pro bezpečnost ve škole je třeba brát v úvahu situaci v konkrétní škole a zkušenosti pedagogů se zvládnutím projevů agresivního chování žáků.

Klíčová slova: Agresivita, pedagogové, základní škola, žáci, Česká republika.

Úvod

Agresivita žáků ve školách je ve světě stále častěji sledovaným tématem (Smith, 2002), a to nejen díky medializaci několika výjimečných případů násilného chování s fatálními důsledky ve Spojených státech, Německu či Británii, ale zejména s ohledem na obavy učitelů z násilného chování žáků. Zvýšený zájem o studium projevů agresivního chování ve školách má i praktické důvody. Násilné chování interferuje s výukovým procesem, negativně ovlivňuje meziosobní vztahy i celkovou atmosféru ve škole. Děti, které jsou vystaveny soustavnému fyzickému nebo slovnímu násilí spolužáků, mají tendenci stáhnout se z výukových a jiných školních aktivit, vyhýbat se školní docházce, což zpravidla má za důsledek horší školní úspěšnost (Buhs, Ladd, Herald, 2006; Funk, 2001).

Dotazová šetření zaměřená na výskyt různých forem agresivního chování ve škole mají značný význam pro vytváření programů bezpečnosti ve škole. Příkladem takového projektu je starší americká studie The MetLife Survey, která mapovala agresivitu ve veřejných školách (Price, Everett, 1997; Binns, Markow, 1999). Podávala nejen obrázek o násilném chování ve školách, ale také analyzovala změny, k nimž došlo po zavedení opatření omezujících projevy agrese ve škole. Problematice agrese se věnovala řada studií

i v Evropě, zejména v Německu a Velké Británii (Funk, 2001; Wolke et al., 2001). Vedle výskytu násilného chování se tyto práce zabývají rovněž důvody, které k agresivnímu chování vedou. Podle pedagogů jsou to zejména nedostatek rodičovského dohledu na trávení volného času dětí a na jejich chování doma, slabé vazby v rámci rodiny, tlak vrstevníků a spolužáků a užívání alkoholu a drog ve skupinách školní mládeže.

Domácích studií, které se zaměřují specificky na výskyt agresivního chování, není mnoho. Jejich ucelený přehled podala Kohout-Diazová (2009). V řadě českých prací se neukázněné chování nebo agresivita ve škole sleduje jako faktor, který ohrožuje duševní zdraví učitelů, jejich výkonnost, příp. jako faktor přispívající k profesnímu vyhoření pedagogů. (Bendl, 2004; Mlčák, 1998; Paulík, 1999; Dan 1998). Holeček, Jiřincová, Miňhová (2001) zmiňují rostoucí otevřenou agresivitu žáků jako zátěžový faktor zasluhující zvláštní pozornosti. Řehulka and Řehulková (2001) diskutují agresivitu jako jeden z faktorů, který ovlivňuje školní atmosféru a přispívá k pracovnímu přetížení pedagogů, zejména žen. Všímají si také maladaptivních strategií, jimiž učitelé reagují na špatnou atmosféru ve škole, nekázeň a pracovní zátěž (mezi ně patří užívání sedativ, kouření a spotřeba alkoholických nápojů).

Prezentovaná práce vznikla na základě výzkumu, jehož hlavním cílem bylo analyzovat rozsah a formy agresivního chování ve školách. Projekt byl rozdělen do dvou částí. V jedné části byli dotazováni učitelé, v druhé žáci. Pro obě skupiny byl sestaven originální dotazník. Tato práce si klade za cíl popsat výskyt vybraných forem agresivního chování ve škole. V souvislosti s tím analyzujeme názory učitelů na agresivní chování v kontextu běžných profesních povinností a názory na způsoby, jimiž by bylo možné agresivní chování žáků ve škole snižovat.

Metody

Dotazník pro učitele sestával z 94 položek uspořádaných do 21 celků. Po obsahové stránce se otázky týkaly výskytu různých forem agrese ve škole, názorů učitelů na agresivitu v kontextu práce pedagoga a názorů na možnosti řešení problémů s agresivitou žáků. Vedle otázek zaměřených na agresivitu byly zahrnuty otázky zjišťující některé osobnostní charakteristiky, životní a pracovní spokojenost a základní demografické proměnné.

Sběr dat byl prováděn prostřednictvím on-line webové aplikace, přičemž každé škole, která přijala účast na výzkumu, bylo přiděleno 10 individuálních přihlašovacích hesel, které umožňovaly přístup pedagoga do internetové aplikace a vyplnění dotazníku. S ohledem na to, že se výzkum týkal žáků 7. až 9. tříd základních škol, byl výběr škol prováděn pouze ze škol, které mají druhý stupeň. Výběr škol byl náhodný, s využitím náhodně generovaného výběrového algoritmu aplikovaného na elektronický registr škol. Výběr byl dvoukolový, v prvním kole bylo náhodně vybráno 175 škol, poté ve druhém kole ještě dalších 65 škol. Školy byly osloveny informačním dopisem zaslaným poštou a emailem. V dopise byl vysvětlen cíl výzkumu, podmínky účasti a postup při vyplňování dotazníků. Účast každé školy byla zcela dobrovolná, každé škole, která se výzkumu účastnila, byla nabídnuta odměna, která měla alespoň zčásti kompenzovat čas věnovaný výzkumu. Z oslovených škol přijalo účast celkem 115 škol. 114 využilo sběr dat on-line metodou přes webové rozhraní, jedna škola z technických důvodů využila alternativní možnosti vyplňovat dotazníky vytištěné na papíře.

Dotazník vyplnili celkem 1003 učitelé. Průměrný věk vzorku byl 42,4 let (s.o. 9,4) a zahrnoval učitele od 23 do 67 let. Ženy tvořily 80 procent vzorku. Podrobněji jsou charakteristiky vzorku shrnuty v tabulce 1.

Tabulka 1 *Charakteristiky vzorku pedagogů*

Pohlaví	Muž	19,8 %
	Žena	80,2 %
Věková kategorie	do 34 let	23,7 %
	35 až 44 let	32,4 %
	45 až 54 let	32,3 %
	55 a více let	11,7 %
Délka pedagogické praxe	do 5 let	14,2 %
	6 až 15 let	31,2 %
	16 až 25 let	30,4 %
	26 a více let	24,2 %
Učitelé povolaní vystudovala a vykonává od studii		85,6 %
Má v posledním roce třídnictví		73,6 %

Výsledky

Výskyt agresivního chování ve škole dle pedagogů

První otázka, která byla učitelům položena, zjišťovala, zda agresivita žáků je nyní větší než byla dříve. Více než tři čtvrtiny pedagogů soudí, že agresivita žáků je nyní vyšší než byla dříve, 19 % uvádí, že je zhruba stejná a 42 pedagogů (4 %) odpovědělo, že to nemohou posoudit. Žádný z dotázaných nevedl možnost, že agresivita žáků je nyní nižší než tomu bylo dříve. První otázka zjišťovala obecný názor učitelů na sledovanou problematiku. V další otázce jsme zjišťovali prostřednictvím frekvenční škály výskyt verbální a fyzické agrese mezi žáky, vůči dotázanému učiteli a vůči některému z ostatních pedagogů, a dále výskyt agresivního chování zaměřeného na poškození věci žáka nebo majetku či vybavení školy. Výskyt zmíněných forem agresivního chování jsme shrnuli do tabulky 2, a to tak, že v prvních dvou sloupcích jsou uvedeny frekvence jednou za týden nebo častěji a v dalších dvou sloupcích kumulativně jakýkoli výskyt za poslední rok, vždy zvlášť pro muže a ženy.

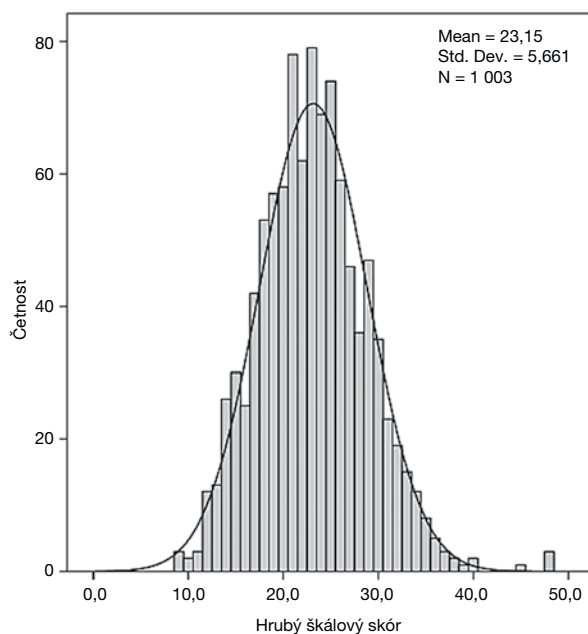
Ze sledovaných projevů agrese se učitelé velmi často setkávají s hrubou slovní agresí mezi žáky (více než 80 % týdně nebo častěji, dále s fyzickou agresí mezi žáky (rvačky), ničením či poškozování cizí věci nebo majetku školy (přibližně čtvrtina udává týdně). Pokud jde o hrubé chování vůči pedagogům ze strany žáků, jsou uváděné frekvence pochopitelně mnohem nižší. Nicméně nelze přehlédnout, že s hrubou slovní agresí se během posledního roku setkala téměř polovina učitelů (44 % mužů a 49 % žen) a s fyzickou agresí vůči vlastní osobě se setkala během posledního roku 6 % učitelů a 4 % učitelek. Rozdíly v distribuci četností byly zjištěny jen u dvou položek: učitelky oproti učitelům

Tabulka 2 *Percepce výskytu různých forem agresivního chování žáků během posledního roku v závislosti na pohlaví pedagoga*

	1× týdně nebo častěji		1× v posl. roce a častěji	
	muži	ženy	muži	ženy
hrubá slovní agrese mezi žáky	81,0 %	83,0 %	99 %	99 %
fyzická agrese mezi žáky (rvačka)*	31,0 %	37,0 %	98 %	98 %
hrubá slovní agrese žáka vůči vaší osobě	5,5 %	4,2 %	44 %	49 %
fyzická agrese žáka vůči vaší osobě	2,0 %	0,4 %	6 %	4 %
hrubá slovní agrese žáka vůči některému z učitelů	10,0 %	13,0 %	88 %	86 %
fyzická agrese žáka vůči některému z učitelů*	2,0 %	0,1 %	16 %	16 %
úmyslné poškozování nebo ničení věcí žáků	25,0 %	25,0 %	100 %	96 %
úmyslné poškozování vybavení nebo majetku školy	26,0 %	25,0 %	98 %	97 %

* rozdíl v distribuci četností statisticky významný podle pohlaví $P < 0,05$

častěji udávají fyzické násilí mezi žáky a naopak učitelé častěji vypovídají o fyzické agresi žáků vůči učitelům. Mezi učiteli jsou značné rozdíly v tom, jak často jsou konfrontováni s různými projevy agresivity ve škole. V rámci otázek, které jsme si položili, nás zajímalo, zda učitelé, kteří udávají více agresivních projevů, mají také odlišné názory na agresivitu ve vztahu k vlastní profesi a ve vztahu k možnostem, jak agresivní chování ovlivnit.

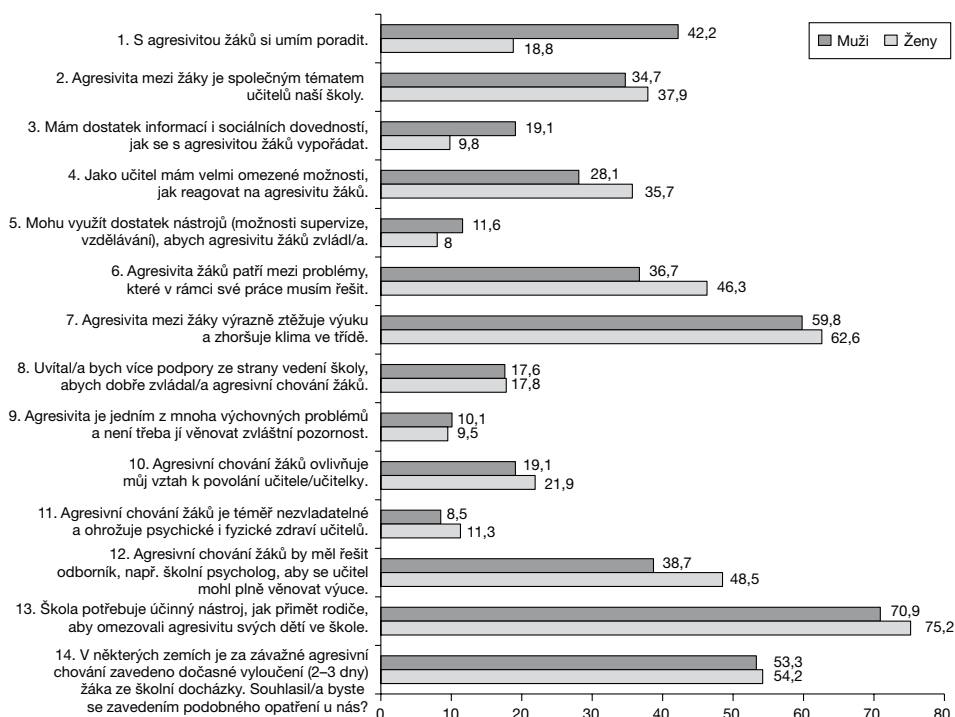

Graf 1 *Rozložení hrubých skóreů na škále četnosti agresivního chování percipované pedagogem*

Vypočítali jsme proto hrubý škálový skór vycházející z 8 položek použitých pro výskyt agresivního chování. Rozložení hrubých skórů se dobře krylo s normálním rozložením (viz Graf 1) a umožnilo rozdělit učitele do tří kategorií: na skupinu, která se s agresivitou setkává zřídka (-1 standardní odchylka od průměru), skupinu, která udává průměrný výskyt agresivity (rozmezí -1 až $+1$ standardní odchylky od průměru) a skupinu, která udává častý výskyt agresivního chování ve škole (více než 1 standardní odchylka od průměru). Zastoupení učitelů se v těchto třech skupinách nelišilo podle pohlaví ($\chi^2 = 1,82$; st. v. 2; $P = 0,40$) ani podle věkových skupin ($\chi^2 = 8,84$; st. v. = 6; $P = 0,183$).

Názory učitelů na výroky o agresivitě žáků

Agresivita žáků má v kontextu školy řadu různých souvislostí. Pro účely výzkumu jsme zformulovali 14 položek, které považujeme za relevantní z hlediska posouzení názorů pedagogů na agresivitu ve škole. Na jednotlivé položky mohli učitelé odpovídat na čtyřstupňové škále (rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne). Odpovědi v kategorii rozhodně ano jsme shrnuli do grafu 2. Z grafu je zřejmé, že pedagogové nejvíce podporují názor, že by se měli rodiče žáků přimět k tomu, aby působili na agresivní chování svých dětí. Vysoká míra souhlasu byla dosažena rovněž u tvrzení, že agresivita výrazně ztěžuje výuku a zhoršuje klima ve škole. Více než polovina pedagogů by také schválila dočasné vyloučení žáka ze školní docházky kvůli agresivnímu chování. Při testování názorů učitelů v závislosti na pohlaví byl statisticky významný rozdíl zjištěn pouze u tří položek: muži

Graf 2 Názory učitelů na agresivní chování ve škole podle pohlaví. (Rozdíly v distribuci četností jsou statisticky významné podle pohlaví na $P < 0,05$ pro položky 1, 3 a 12)

Tabulka 3 Analýza hlavních komponent vycházející z názorů pedagogů na výroky o agresivitě žáků ve škole

	Dimenze		
	I. „kompetence k řešení agresivity“	II. „agresivita jako problém v práci pedagoga“	III. „agresivita jako problém, který by měl řešit někdo jiný než pedagog“
3. Mám dostatek informací i sociálních dovedností, jak se s agresivitou žáků vypořádat.	0,812	0,060	-0,028
1. S agresivitou žáků si umím poradit.	0,756	-0,041	0,016
5. Mohu využít dostatek nástrojů (možnosti supervize, vzdělávání), abych agresivitu žáků zvládl/a.	0,688	0,025	-0,080
8. Uvítal/a bych více podpory ze strany vedení školy, abych dobře zvládal/a agresivní chování žáků.	-0,354	0,342	0,190
6. Agresivita žáků patří mezi problémy, které v rámci své práce musím řešit.	0,010	0,764	0,015
7. Agresivita mezi žáky výrazně ztěžuje výuku a zhoršuje klima ve třídě.	-0,096	0,702	0,212
2. Agresivita mezi žáky je společným tématem učitelů naší školy.	0,160	0,641	-0,003
11. Agresivní chování žáků je téměř nezvladatelné a ohrožuje psychické i fyzické zdraví učitelů.	-0,329	0,480	0,394
10. Agresivní chování žáků ovlivňuje můj vztah k povolání učitele/učitelky.	-0,358	0,440	0,383
12. Agresivní chování žáků by měl řešit odborník, např. školní psycholog, aby se učitel mohl plně věnovat výuce.	-0,031	0,073	0,738
13. Škola potřebuje účinný nástroj, jak přimět rodiče, aby omezovali agresivitu svých dětí ve škole.	-0,131	0,210	0,666
14. V některých zemích je za závažné agresivní chování zavedeno dočasné vyloučení (2 až 3 dny) žáka ze školní docházky. Souhlasil/a byste se zavedením podobného opatření u nás?	0,049	-0,016	0,660
4. Jako učitel mám velmi omezené možnosti, jak reagovat na agresivitu žáků.	-0,383	0,221	0,400

oproti ženám ve větší míře uváděli, že si s agresivitou umí poradit, častěji také uváděli, že mají dostatek informací a sociálních dovedností ke zvládnání agresivity. Ženy se naopak častěji hlásily k názoru, že agresivitu ve škole by měl řešit odborník, např. psycholog.

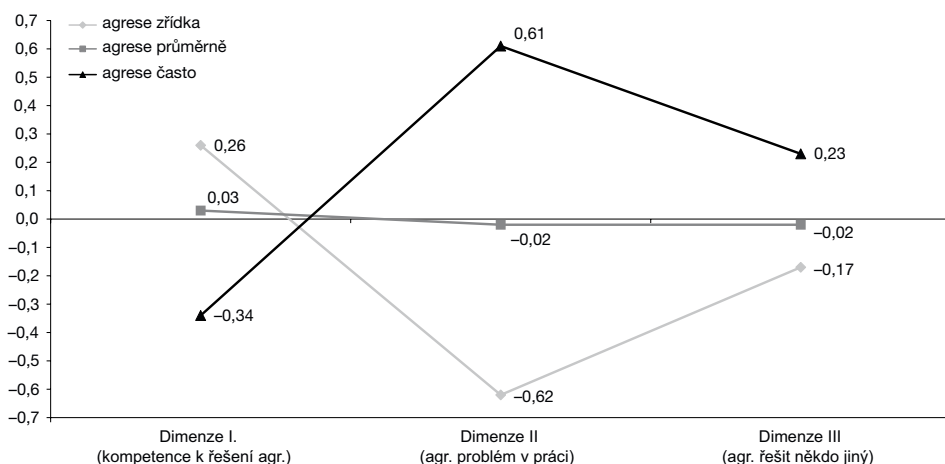
Abychom mohli posoudit, zda se názory učitelů na agresivitu žáků ve škole liší v závislosti na míře vnímané agresivity, provedli jsme u sledovaných položek analýzu hlavních komponent, která vyústila ve tři dimenze, které vysvětlují 49 % celkové variance.

Faktorové řešení je naznačeno v tabulce 3. První dimenzi lze interpretovat jako „pocit kompetence k řešení agresivity žáků“, druhá dimenze sytí položky, které naznačují „agresivitu jako problém, který pedagog musí ve své práci řešit“, třetí dimenzi je možné interpretovat jako „přesun řešení agresivity na někoho jiného mimo učitele“.

Vztah mezi mírou vnímané agresivity a třemi zmíněnými dimenzemi jsme testovali porovnáním rozdílů faktorových skóre. Výsledky jsou naznačeny na grafu 3. Z grafu je zřetelné, že pedagogové, kteří vnímali projevy agrese v porovnání s celou skupinou v nižší míře, se výrazně odlišují od pedagogů, kteří se s projevy agresivního chování setkávají často. Pedagogové, kteří se agresí setkávají často cítí méně kompetenci k řešení projevů agrese ve škole, ve výrazně vyšší míře vnímají projevy agrese jako problém, který musí v rámci své profese řešit a výrazně více preferují řešení, kdy by agresivní chování žáků na škole řešil někdo jiný, a učitelům tím ulehčil od problému. Rozdíly mezi skupinami byly testovány ANOVou a u všech tří dimenzí byly statisticky významné na hladině $P < 0,001$.

Názory učitelů na způsoby, jimiž lze ovlivňovat agresivní chování žáků ve škole

Agresivitu žáků lze usměrňovat či ovlivňovat různými způsoby. V našem výzkumu jsme zformulovali šest obecně známých a současně odlišných intervencí a požádali jsme učitele, aby posoudili jejich účinnost. Relativní četnost odpovědí pedagogů (v kategorii velmi účinné) jsme shrnuli v tabulce 4 jednak podle pohlaví a pak podle míry vnímané agresivity ve škole. Pokud jde o pohlaví, statisticky významné rozdíly byly zjištěny u dvou položek ze šesti: ženy ve větší míře považovaly za účinné zavedení speciálního školního programu na omezení agresivity a oproti mužům hodnotily tělesné tresty jako méně účinné. Více se názory na účinnost vybraných opatření lišily podle toho, jak moc se učitelé sami s agresivními projevy setkávali (rozdíly v distribuci četností u 5 ze šesti položek). Pedagogové, kteří udávali agresivní chování žáků ve škole často, hodnotili tělesné tresty jako velmi účinné ve výrazně vyšší míře než ostatní učitelé, rovněž ve větší míře uváděli jako účinnou strategii vytvoření speciálního školního programu. Naopak osobní a pedagogický přístup, spolupráci se žáky a uplatňování kázeňských a výchovných

Graf 3 Průměrné faktorové skóre pro skupiny učitelů, kteří se setkávají s agresivitou zřídka, průměrně a často

předpisů školy považovali za méně účinné přístupy. Více než pětina dotázaných pedagogů považuje regulaci agresivity žáků prostřednictvím rodičů za velmi účinnou. V tomto ohledu se názory pedagogů neliší podle pohlaví ani míry vnímané agrese.

Tabulka 4 *Názory učitelů na možnosti ovlivňovat projevy agrese u žáků ve škole (procenta odpovědí v kategorii velmi účinné)*

Agresivitu žáků ve škole lze ovlivňovat...	Muži	Ženy	Učitelé, kteří udávají agresivní chování		
			zřídka	průměrně	často
kázeňskými a výchovnými předpisy školy ^{b)}	5,0 %	5,5 %	7,7 %	4,3 %	7,4 %
osobním a pedagogickým přístupem učitele ^{b)}	30,2 %	22,1 %	35,9 %	23,4 %	14,2 %
prostřednictvím rodičů	20,6 %	23,1 %	25,0 %	23,0 %	19,3 %
vytvořením a realizací speciál. programu ^{a); b)}	6,0 %	12,4 %	7,1 %	11,5 %	13,6 %
spoluprací se žáky (školní prevence, peer programy apod.) ^{b)}	15,1 %	18,2 %	16,0 %	18,6 %	14,8 %
příměřeními tělesnými tresty ^{a); b)}	24,6 %	14,8 %	14,1 %	14,0 %	29,5 %

^{a)} rozdíly v četnostech jsou statisticky významné podle pohlaví ($P < 0,05$)

^{b)} rozdíly v četnostech jsou statisticky významné v závislosti na míře pedagogem vnímaného agresivního chování ($P < 0,05$)

Diskuse

Analýzy a výsledky prezentované v této studii se zaměřují na agresivitu ve školách jak je vnímají učitelé základních škol, a to ve třech aspektech. Prvním aspektem je deskripce výskytu běžných forem agresivního chování žáků. Data podporují domácí i zahraniční poznatky o tom, že agresivní chování žáků je natolik rozšířené, že výrazně ztěžuje proces výuky a ovlivňuje vztah učitele ke svému povolání. Fuchs (2009) uvádí, že ve studii provedené v Německu byla nějaká forma agresivního chování přítomna u 85 % žáků, přičemž fyzická agrese dosahovala téměř 50 %. Pedagogové se nejčastěji musí vyrovnávat s verbální hrubostí a fyzickou agresí mezi žáky. Dalším častým projevem agresivního chování je poškozování a ničení majetku školy nebo spolužáků. V těchto ohledech jsou nálezy ve shodě s poznatky domácích prací, jež byly uvedeny v úvodu. Fyzická agrese zaměřená na vlastní osobu dotázaného učitele byla udávána relativně zřídka, ale pokud jde o výpověď týkající se některého z učitelů sboru je 16 % varující hodnotou. Spolu s hrubým slovním chováním žáků vůči pedagogům, které je naopak relativně časté, to svědčí o rozvolněnosti norem chování, které je patrně ve větší míře formováno výchovou v rodinách než působením školy.

Položky zaměřené na zjišťování názorů pedagogů na agresivní chování v kontextu vlastní profese přináší několik pozoruhodných poznatků. Jednak je to značný příklon učitelů k řešení agresivity ve škole přesunutím na někoho jiného (odborník, rodiče) nebo řešení dočasným vyloučením ze školní docházky. Schopnost zvládat agresivní chování ve škole a význam agresivního chování z hlediska profesních povinností se liší v závislosti na míře agresivního chování, jemuž je učitel vystaven. Ukazuje se, že čím větší je vnímaná

míra agresivního chování, tím nižší je subjektivní pocit schopnosti agresivitu řešit vlastními silami a současně je více vyjádřena potřeba řešit problém agresivního chování zapojením nepedagogického odborníka nebo rodičů.

Míra vnímané agrese mění i názory na preferovaná opatření. Skutečnost, že učitelé, kteří jsou více vystaveni agresivnímu chování, považují za účinnější tělesné tresty nebo zavedení speciálních programů, je patrně reakcí na selhání jiných opatření.

Názor, že škola má velmi omezené možnosti při ovlivňování agrese ze strany žáků, je pedagogy široce přijímán a sdílen. Reflektuje nespokojenost učitelů s formálně dostupnými prostředky, jež by mohly omezovat výskyt agresivního chování, a naznačuje obtížnost při vytváření a prosazování účinných opatření zaměřených ke zvýšení bezpečnosti ve škole a zlepšování školního klimatu. Výsledky této práce podtrhují potřebu pečlivého vyhodnocení situace, v níž se škola nachází a současně potřebu přihlížet ke zkušenostem, které sami pedagogové se zvládnutím agresivního chování ve škole mají.

S ohledem na použitou metodologii je třeba zmínit omezení, které studie má. Předně byla realizována jen na základních školách s výukou na 1. i 2. stupni, takže nezohledňuje výskyt agresivního chování na jiných typech škol. Dalším omezením je, že nediferencuje mezi agresivním chováním z hlediska pohlaví žáků a jejich věku. (V kontextu celého projektu se toto omezení týká jen analýz v této práci.) Za jisté omezení lze považovat i skutečnost, že agresivní chování, jak je vnímáno pedagogy, je v článku vyhodnocováno jen z hlediska četnosti jeho výskytu, bez ohledu na jeho závažnost.

LITERATURA

- Bendl S. (2004). *Kázeňské problémy ve škole*. Praha: Triton.
- Binns, K., & Markow, D. (1999). *Metropolitan Life Survey of the American Teacher – Violence in America's Public Schools*. Harris Interactive: New York.
- Buhs, E. S., Ladd, G. W., & Herald, S. L. (2006). Peer exclusion and victimization: Processes that mediate the relation between peer group rejection and children's classroom engagement and achievement? *Journal of Educational Psychology*, 98, 1–13.
- Dan J. (1998). Pracovní vyprahnutí u učitelů. In: Řehulka, E., Řehulková, O. (Eds.) *Učitelé a zdraví 1*. Brno: Pavel Křepela.
- Fuchs M. (2009). Violence at German schools: Findings and open questions. *International Journal of Violence and School*, 9, 79–101.
- Funk, W. (2001). *Violence in German Schools: Its determinants and its prevention in the scope of community-based crime prevention schemes*. IFES: Nuremberg.
- Holeček, V., Jiřincová, B., & Miňhová, J. (2001). Faktory ohrožující osobnost učitele. In Řehulka, E., Řehulková, O. (Eds.) *Učitelé a zdraví 3*. Brno: Pavel Křepela.
- Kouhout-Diaz, M. (2009). Deviance and violence in education environments and their development in the Czech Republic. CRIMPREV Report. *International Journal of Violence and School*, 9, 36–56.
- Mlčák Z. (1998). Psychická zátěž u učitelů velkoměstských a venkovských škol. In Řehulka, E., Řehulková, O. (Eds.) *Učitelé a zdraví 1*. Brno: Pavel Křepela.
- Paulik, K. (1999). *Psychologické aspekty pracovní spokojenosti učitelů*. Ostrava : Ostravská univerzita.
- Price, J. H., & Everett, S. A. (1997). Teachers' perceptions of violence in the public schools: The MetLife Survey. *American Journal of Health Behavior*, 21, 3, 176–196.
- Řehulka, E., & Řehulková, O. (Eds.) (1998). *Učitelé a zdraví 1*. Brno: Pavel Křepela.
- Smith, P. K. (2002). *Violence in Schools: The Response in Europe*. London: Routledge.
- Wolke, D. et al (2001). Bullying and victimisation of primary school children in England and Germany: Prevalence and school factors. *British Journal of Psychology*, 32.

AGGRESSIVE BEHAVIOUR IN SCHOOLS FROM TEACHERS' PERSPECTIVE

L. CSÉMY, O. STAROSTOVÁ, T. HRACHOVINOVÁ, P. ČÁP

ABSTRACT

Introduction: Aggressive behaviour of pupils in schools interferes with the process of education and represents a significant burden on the teacher. To study the extent of aggressive behaviour is on increase in the CR and in Europe as well. Objective: The aim of this study is to quantify the prevalence of various forms of aggressive behaviour in terms of perception of elementary school teachers. Methods: 1003 teachers from 115 randomly selected schools completed the Web-based online questionnaire focused on the aggressive behaviour of students and its context. Results: Educators are often met with verbal and physical aggression among students (83% and 37% weekly or more often), and vandalism against school property and equipment (25%). Gross verbal attacks against teachers in the last year reported 86% of respondents. Physical assault against someone of the staff was reported by 16% of teachers. Opinions on the aggressiveness of pupils in school and on methods for reducing aggression differed depending on the degree of aggressiveness, to which was the teacher exposed. Conclusion: When creating the conditions for safety in the school, the particular situation of the school should be taken into account as well as the teachers' experience in dealing with aggression of school children.

Keywords: Aggressivity, teachers, elementary school, school children, Czech Republic.

AGGRESSIVES VERHALTEN IN DER SCHULE, WIE ES DURCH LEHRER WAHRGENOMMEN WIRD

L. CSÉMY, O. STAROSTOVÁ, T. HRACHOVINOVÁ, P. ČÁP

ABSTRAKT

Einleitung: Aggressives Verhalten von Schülern in Schulen stört den Lernprozess und stellt eine erhebliche Belastung für die Lehrer dar. In der Tschechischen Republik und Europa wächst das Interesse an einem Studium der Aggression in Schulen. Ziel: Das Auftreten verschiedener Formen von aggressivem Verhalten in Grundschulen in Bezug auf die Wahrnehmungen durch den Lehrer zu schätzen. Methoden: 1003 Lehrer aus 115 zufällig ausgewählten Schulen haben einen on-line Fragebogen über das aggressive Verhalten der Schüler und dessen Kontext ausgefüllt. Ergebnisse: Pädagogen verfolgen oft verbale und körperliche Aggression unter Schülern (83% bzw. 37% wöchentlich oder öfter) und Vandalismus auf Eigentum und Ausstattung von Schulen (25%). Grobe Beschimpfungen der Lehrer im letzten Jahr führen 86% der Befragten an. Körperliche Übergriffe gegenüber einem Lehrer berichten 16% der Befragten. Meinungen zur Aggressivität der Schüler in der Schule sowie über die Methoden deren Reduzierung unterschieden sich je nach dem Grad der Aggression, der ein Lehrer ausgesetzt war. Fazit: Bei den Sicherheitsvorkehrungen in der Schule sollte die Situation in einer bestimmten Schule und Erfahrung der Lehrer mit dem aggressiven Verhalten der Schüler berücksichtigt werden.

Schlüsselwörter: Aggression, Pädagogen, Grundschule, Schüler, Tschechische Republik.

PhDr. Ladislav Csémy, CEPROS, o.p.s., Psychiatrické centrum Praha, e-mail: csemy@nudz.cz

Poděkování

Práce vznikla díky podpoře Grantové agentury České republiky, grant č. P407/10/0928.